ECLI:LV:AT:2017:1219.A420215715.2.S

Lieta Nr. A420215715
SKA-811/2017
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa
SPRIEDUMS
Rīgā 2017.gada 19.decembrī

Augstākās tiesas tiesnešu kolēģija šādā sastāvā:
tiesnese Ilze Skultāne,
tiesnese Anita Kovaļevska,
tiesnese Veronika Krūmiņa

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. B/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru tiktu izmaksāta piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu pilnā apmērā, sakarā ar /pers. B/ kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 22.decembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra piešķīra pieteicējam /pers. B/ no 2014.gada 1.aprīļa ģimenes valsts pabalstu par bērnu 11,38 *euro* mēnesī un piemaksu pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu 106,72 *euro* mēnesī, nosakot, ka piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu pieteicējam ir piešķirta līdz 2015.gada 8.novembrim un ka izmaksājamais ģimenes valsts pabalsts un piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu samazināms par citā Eiropas Savienības/Eiropas ekonomiskās zonas dalībvalstī vai Šveicē piešķirto pabalsta apmēru. Administratīvais process iestādē noslēdzās ar 2015.gada 24.aprīļa lēmumu Nr.09-7/2952.

Nepiekrītot minētajam lēmumam daļā, ar kuru nolemts izmaksājamo pabalstu samazināt par citā Eiropas Savienības/Eiropas ekonomiskās zonas dalībvalstī vai Šveicē piešķirto pabalstu apmēru, pieteicējs vērsās administratīvajā tiesā.

[2] Administratīvā apgabaltiesa, izskatot lietu sakarā ar pieteicēja apelācijas sūdzību, ar 2016.gada 22.decembra spriedumu pieteikumu noraidīja. Apgabaltiesas spriedums, ņemot vērā pievienošanos rajona tiesas sprieduma motivācijai, pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[2.1] Strīdus periodā no 2014.gada 1.aprīļa līdz 2014.gada 31.decembrim bērna māte dzīvoja, strādāja un saņēma ģimenes pabalstu par bērnu Apvienotajā Karalistē, bet pieteicējs un bērns dzīvoja Latvijā. Pieteicējs minētajā periodā nebija reģistrēts darba ņēmēja statusā, bērnam invaliditātes statuss noteikts no 2010.gada 9.novembra līdz 2015.gada 8.novembrim.

Ņemot vērā Valsts sociālo pabalstu likuma 4.panta pirmo daļu un 6.panta trešo daļu, kā arī to, ka atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 883/2004 „Par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu" (turpmāk – regula Nr. 883/2004) 1.panta „z" apakšpunktam ģimenes pabalsti Latvijas tiesību aktu izpratnē ir gan ģimenes valsts pabalsts, gan piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu, regulas Nr. 883/2004 67.pantu, tās pamatnoteikumus, kas izriet no 11.panta 3.punkta „a" un „e" apakšpunkta, 68.panta 1.punkta „a" apakšpunktu un šī panta 2.punktu, strīdus periodā primāri kompetentā valsts ģimenes pabalstu izmaksā bija Apvienotā Karaliste. Savukārt Latvija bija sekundāri kompetentā valsts ģimenes pabalstu izmaksā un Latvijai bija jāveic ģimenes pabalstu izmaksa starpības apmērā, ja Latvijas ģimenes pabalstu apmērs bija lielāks nekā Apvienotajā Karalistē.

[2.2] Nav pamatots pieteicēja iebildums, ka piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu ir atsevišķs pabalsts, kas ir izmaksājams neatkarīgi no Apvienotajā Karalistē saņemtā ģimenes pabalsta. Nav pamatots arī iebildums, ka piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu Latvijā ir jāmaksā pilnā apmērā neatkarīgi no Apvienotajā Karalistē izmaksātā ģimenes pabalsta apmēra.

[2.3] Atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas pastāvīgajai judikatūrai jēdziena „ģimenes pabalsti" izpratnē būtiska nozīme ir frāzei „lai segtu ģimenes izdevumus", kas jāinterpretē tādējādi, ka tā it īpaši attiecas uz valsts ieguldījumu ģimenes budžetā nolūkā samazināt ar bērna uzturēšanu saistītos izdevumus.

Latvijas normatīvajos aktos paredzētā piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu atbilst ģimenes pabalsta jēdzienam Eiropas Savienības tiesību aktu izpratnē, jo ir valsts ieguldījums ģimenes budžetā, lai atvieglotu finanšu slogu saistībā ar bērna invalīda uzturēšanu, kompensētu ar šāda bērna uzturēšanu saistītos izdevumus. Piemēram, Eiropas Savienības Tiesa līdzīgā lietā, kurā jautājums bija par to, vai ģimenes pabalsts atbilstoši regulas noteikumiem ir arī Francijā noteiktā „piemaksa par bērnu" (*boni pour enfant*), norādīja, ka tāds pabalsts kā piemaksa par bērnu, kas paredzēta Francijā, ir ģimenes pabalsts regulas izpratnē. Administratīvās apgabaltiesas ieskatā, nav iemesla, lai par Latvijas piemaksu pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu lemtu citādāk.

Tāpat uz to, ka piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu ir ģimenes pabalsta paveids, norāda tas, ka abi minētie ir paredzēti vienā Valsts sociālo pabalstu likuma pantā, proti, 6.pantā ar nosaukumu „Ģimenes valsts pabalsts". Tas nozīmē, ka likumdevējs nav vēlējies tos nodalīt kā atsevišķus un nesaistītus pabalstu veidus, bet uzsvērt, ka tie abi ir paredzēti kā pabalsti ģimenei, lai samazinātu ģimenes izdevumus.

[2.4] Aģentūra pārsūdzētajā lēmumā pareizi konstatējusi, ka pieteicējam izmaksājamais ģimenes valsts pabalsta un piemaksas pie ģimenes valsts

pabalsta par bērnu invalīdu apmērs par laika periodu, kad pieteicēja bērna māte strādāja algotu darbu un saņēma ģimenes valsts pabalstu Apvienotajā Karalistē, ir nosakāms kā starpība starp Apvienotajā Karalistē saņemto ģimenes valsts pabalstu un Latvijā saņemtajiem ģimenes pabalstiem, kuru apmērs atbilstoši regulas Nr. 883/2004 nosacījumiem aprēķināms kā ģimenes valsts pabalsta un piemaksas pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu summa. Tādējādi tiek ievērots regulas galvenais mērķis – nodrošināt dažādās Eiropas Savienības dalībvalstīs izmaksāto ģimenes pabalstu nepārklāšanos.

[2.5] Iepriekš minēto spriedumā konstatējusi arī pirmās instances tiesa, līdz ar to nevar piekrist apelācijas sūdzībā norādītajam, ka tiesa nebūtu ievērojusi procesuālā taisnīguma principu, nebūtu vērtējusi nevienu iesniegto pierādījumu, tādā veidā nonākot pie nepatiesiem un reālajiem apstākļiem neatbilstošiem secinājumiem, kā arī nebūtu ievērojusi nepilngadīgā bērna invalīda intereses.

[3] Pieteicējs par apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību. Tajā norādīti turpmāk minētie apstākļi.

[3.1] Apgabaltiesa nepareizi interpretējusi regulas Nr. 883/2004 1.panta „z" apakšpunktu, kā rezultātā pieņemts nepamatots un prettiesisks spriedums. Iztulkojot jēdzienu „ģimenes pabalsts", apgabaltiesa piemērojusi gramatisko interpretācijas metodi. Tiesa ignorējusi regulas 3.pantā noteikto sociālo pabalstu sarakstu. Šā panta „c" apakšpunktā atsevišķi norādīts invaliditātes pabalsts un „j" apakšpunktā ģimenes pabalsts.

[3.2] Tiesa ignorējusi pieteicēja argumentu, ka Latvijā tikai no 2013.gada bērna invaliditātes pabalsts pārformēts par piemaksu pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu. No Valsts sociālo pabalstu likuma 6.panta trešās daļas un Ministru kabineta 2009.gada 29.decembra noteikumu Nr. 1517 „Noteikumi par ģimenes valsts pabalsta un piemaksas pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalsta un piemaksas piešķiršanas un izmaksas kārtību" (turpmāk – noteikumi Nr. 1517) 8.punkta izriet, ka piemaksa ir neatkarīga no nodarbināšanas fakta un nekādā veidā nav saistīta ar obligātām sociālajām iemaksām. Tādējādi apstrīdams apgabaltiesas secinājums par regulas Nr. 883/2004 68.panta 2.punkta piemērošanu. Līdz ar to, lai sasniegtu taisnīgāko mērķi un noskaidrotu tiesību normas patieso jēgu, tiesai bija jāpiemēro sistēmiskā iztulkošanas metode.

[3.3] Apgabaltiesai bija pienākums piemērot regulas Nr. 883/2004 70.panta 4.punktu, kas paredz, ka pabalstus invalīdiem sniedz tikai dalībvalstis, kur dzīvo attiecīgās personas. Bērns laika posmā no 2014.gada 1.aprīļa līdz 2014.gada 31.decembrim dzīvoja Latvijā.

[3.4] Apgabaltiesa nav ievērojusi privātpersonas tiesību ievērošanas principu.

[3.5] Eiropas Savienības Tiesas spriedumā, uz kuru kā pastāvīgo judikatūru atsaucas apgabaltiesa, bija citi faktiskie un tiesiskie apstākļi, proti, tajā tika izskatīta lieta par sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu attiecībā uz bērna kopšanas atvaļinājumu. Līdz ar to šīs atziņas šajā lietā nav piemērojamas. Lietā pēc būtības nav iegūta informācija par Eiropas Savienības Tiesas judikatūru par piemaksu pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu.

[4] Aģentūra par kasācijas sūdzību iesniedza paskaidrojumu, norādot, ka kasācijas sūdzība nav pamatota. Apgabaltiesa, izskatot lietu, ir izvērtējusi visus lietas apstākļus un nav pārkāpusi ne materiālo, ne procesuālo tiesību normas.

Motīvu daļa

[5] Augstākā tiesa atbilstoši Administratīvā procesa likuma 349.panta ceturtajai daļai pievienojas apgabaltiesas spriedumā ietvertajai motivācijai, jo atzīst to par pareizu.

Apgabaltiesa pareizi norādījusi, ka piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu ir valsts ieguldījums ģimenes budžetā, lai atvieglotu finanšu slogu saistībā ar bērna invalīda uzturēšanu un samazinātu ar šāda bērna uzturēšanu saistītos izdevumus.

Apgabaltiesa pareizi tulkojusi gan Valsts sociālo pabalstu likuma 6.pantu, gan regulas Nr. 883/2004 noteikumus un secinājusi, ka piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu atbilst regulā Nr. 883/2004 ietvertajam jēdzienam „ģimenes pabalsti". Lietā pareizi noteikts regulas Nr. 883/2004 piemērojamais pants par pabalsta izmaksas primāri un sekundāri atbildīgo dalībvalsti.

[6] Kā izriet no lietas faktiskajiem apstākļiem, bērna, par kuru bijis piešķirts ģimenes valsts pabalsts un piemaksa pie tā par bērnu invalīdu, māte strīdus periodā dzīvoja, strādāja un saņēma ģimenes pabalstu Apvienotajā Karalistē. Savukārt tēvs ar bērnu dzīvoja, bet nestrādāja Latvijā. Šādā gadījumā, ja katrs no bērna vecākiem strādā un dzīvo citā Eiropas Savienības dalībvalstī, ir jāpiemēro koordinējošās Eiropas Savienības tiesību normas, tostarp regula Nr. 883/2004.

Augstākā tiesa jau iepriekš atzinusi, ka ģimenes pabalsti ir tādi sociālās palīdzības pabalsti, uz kuru pieprasīšanu parasti tiesības ir gan bērna mātei, gan bērna tēvam. Tas gan nenozīmē, ka pabalsti par bērnu maksājami dubultā, par katru bērnu maksājams viens pabalsts. Līdz ar to gadījumā, ja katrs no bērna vecākiem strādā un/vai dzīvo citā Eiropas Savienības dalībvalstī, ir jāievēro Eiropas Savienības tiesību normas (*Augstākās tiesas 2016.gada 6.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-296/2016 (A420321213) 4.punkts*).

No regulas Nr. 883/2004 10.panta izriet, ka personai ir tiesības tikai uz vienu noteikta veida pabalstu par vienu un to pašu periodu.

[7] Pieteicējs kasācijas sūdzībā uzsver, ka piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu ir atsevišķs pabalsts. Proti, tas ir bērna invalīda kopšanas pabalsts, kam no 2013.gada noteikts piemaksas statuss. Līdz ar to šis pabalsts atbilstoši regulas noteikumiem jāizmaksā tai dalībvalstij, kur persona dzīvo.

[8] Valsts sociālo pabalstu likuma 3.pantā uzskaitīti valsts sociālo pabalstu veidi. Minētā panta pirmās daļas 1.punktā norādīts ģimenes valsts pabalsts, atsevišķi neizdalot piemaksu pie šī pabalsta par bērnu invalīdu.

Valsts sociālo pabalstu likuma 6.panta pirmajā daļā noteikts, ka ģimenes valsts pabalstu piešķir personai, kura audzina bērnu. Saskaņā ar minētā panta trešo daļu par bērnu invalīdu, kas nav sasniedzis 18 gadu vecumu, tiek piešķirta piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta. Tiesības uz šo piemaksu ir personai, kura audzina bērnu invalīdu.

No minētajām tiesību normām izriet, ka likumdevējs ģimenes valsts pabalstu izvēlējies veidot, nosakot to divu izmaksu, proti, pabalsta un piemaksas veidā. Taču piemaksa nav atsevišķs valsts sociālais pabalsts. Tā ir papildinājums ģimenes valsts pabalstam, sniedzot lielāku atbalstu personai, kura audzina bērnu invalīdu.

Kā atzinusi Eiropas Savienības Tiesa, veicot konkrēta pabalsta novērtējumu, cita starpā precīzi nosakāms, kāds ir attiecīgā maksājuma raksturs – lai nošķirtu dažādas sociālā nodrošinājuma pabalstu kategorijas, ir jāņem vērā risks, kuru sedz katrs no šiem pabalstiem (*Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 21.jūnija sprieduma lietā Kerly Del Rosario Martinez Silva, C?449/16, ECLI:EU:C:2017:485, 20.punkts, 2014.gada 6.novembra sprieduma lietā Fassbender-Firman, C-4/13, ECLI:EU:C:2014:2344, 42.punkts, 2013.gada 24.oktobra sprieduma lietā Lachheb, C-177/12, ECLI:EU:C:2013:689, 29., 33.punkts*).

Riski skaidri uzskaitīti regulas Nr. 883/2004 3.panta 1.punktā, kura „j" apakšpunktā ir ietverti ģimenes pabalsti. Minētās regulas 1.panta 1.punkta

„z" apakšpunktā noteikts, ka ģimenes pabalsts ir visi pabalsti natūrā vai naudā, kas paredzēti, lai segtu ģimenes izdevumus.

Atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas praksei frāze „lai segtu ģimenes izdevumus" jāinterpretē tādējādi, ka tā it īpaši attiecas uz valsts ieguldījumu ģimenes budžetā nolūkā samazināt ar bērnu uzturēšanu saistītos izdevumus (*Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 21.jūnija spriedums lietā Kerly Del Rosario Martinez Silva, C?449/16, ECLI:EU:C:2017:485, 23.punkts, 2015.gada 22.oktobra spriedums lietā Trapkowski, C-378/14, ECLI:EU:C:2015:720, 26.punkts, 2013.gada 19.septembra spriedums apvienotajās lietās Hliddal un Bornand, C?216/12 un C?217/12, ECLI:EU:C:2013:568, 55.punkts*).

Satversmes tiesa atzinusi, ka ģimenes valsts pabalsta mērķis ir sniegt regulāru atbalstu ģimenēm, kurām radušies papildu izdevumi sakarā ar bērna audzināšanu (*Satversmes tiesas 2005.gada 4.novembra sprieduma lietā Nr. 2005-09-01 9.2.punkts*). Tāpat Satversmes tiesa konstatējusi, ka, lai nodrošinātu sociālo un ekonomisko aizsardzību ģimenēm, kurās aug bērni ar invaliditāti, kā arī īpaši aizsargātu bērnus ar invaliditāti, saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 3.panta pirmo daļu attiecīgajām ģimenēm ir paredzēti četru veidu regulāri izmaksājami valsts pabalsti vai piemaksas: ģimenes valsts pabalsts, piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu, bērna invalīda kopšanas pabalsts un pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai invalīdiem, kuriem ir apgrūtināta pārvietošanās. Ģimenes valsts pabalstu piešķir ar mērķi sniegt regulāru atbalstu ģimenēm, kurās aug bērni ar invaliditāti (*Satversmes tiesas 2015.gada 23.novembra sprieduma lietā Nr. 2015-10-01 14.1.punkts*).

Ievērojot minēto, secināms, ka ģimenes valsts pabalsta un piemaksas par bērnu invalīdu mērķis neatšķiras. Tas ir sniegt regulāru materiālu atbalstu ģimenēm sakarā ar izdevumu palielināšanos, kas saistīti ar bērnu audzināšanu. Nenoliedzami ģimenēm, kurās ir bērns invalīds, izdevumi var būt ievērojami lielāki, jo bērns prasa papildu rūpes. Rūpes par bērnu nozīmē ne tikai bērna kopšanu, bet arī viņa uzraudzību, izglītošanu un audzināšanu, kas atkarībā no invaliditātes var būt specifiska, prasīt dažādu palīglīdzekļu izmantošanu, speciālistu iesaisti, īpašas pārtikas nodrošināšanu u.tml. Tādējādi likumdevējs šo bērna vajadzību nodrošināšanai šādām ģimenēm piešķīris papildu atbalstu, palielinot ģimenes valsts pabalsta apmēru piemaksas veidā.

[9] Valsts sociālo pabalstu likuma 7.[1]panta pirmā daļa nosaka, ka bērna invalīda kopšanas pabalstu piešķir personai, kas kopj bērnu, kuram Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija ir noteikusi invaliditāti un izsniegusi atzinumu par īpašas kopšanas nepieciešamību sakarā ar smagiem funkcionāliem traucējumiem.

Šāds valsts sociālā pabalsta veids noteikts ar 2005.gada 27.oktobra likumu „Grozījumi Valsts sociālo pabalstu likumā". No grozījumu anotācijas izriet, ka tām personas, kuras kopj bērnus ar ļoti smagu invaliditāti, kas nosaka nepieciešamību bērna invalīda īpašai kopšanai (t.i. bērna invalīda pastāvīgajai aprūpei vai uzraudzībai), atrodas nevienlīdzīgos sociālekonomiskos apstākļos ar personām, kuras kopj bērnus ar mēreni izteiktiem organisma sistēmu funkciju traucējumiem, proti, vieglāku invaliditāti. Bērnu invalīdu ar ļoti smagi izteiktiem organisma sistēmu funkciju traucējumiem vecāki ir spiesti kopt bērnus invalīdus, atsakoties no algota darba, vai izmantot maksas kvalificētu slimnieku kopēju pakalpojumus, kā rezultātā viņiem rodas lieli papildu izdevumi. Likumdevējs atzina, ka valsts sociālo pabalstu veidā sniegtā valsts atbalsta pašreizējais apjoms nav pietiekams ģimenēm ar bērniem invalīdiem, kuriem nepieciešama īpaša kopšana.

Ievērojot minēto, secināms, ka likumdevējs atsevišķu valsts sociālā pabalsta veidu – bērna invalīda kopšanas pabalstu noteicis tikai gadījumos, kad bērnam ir smagi funkcionāli traucējumi un nepieciešama īpaša kopšana. Šī pabalsta mērķis ir atšķirīgs, proti, sniegt atbalstu ģimenēm, kurās ir bērns invalīds ar smagiem funkcionāliem traucējumiem, sakarā ar papildu izdevumiem, kas rodas tāpēc, ka bērnam ir nepieciešama īpaša kopšana. Piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta nav uzskatāma par bērna invalīda kopšanas pabalstu gadījumos, kad bērnam ir noteikta vieglāka invaliditāte, kaut arī faktiski ir iespējama situācija, ka visa naudas summa tiek tērēta bērna kopšanai.

[10] Nav saprotama pieteicēja norāde, ka piemaksa par bērnu invalīdu līdz 2013.gadam ir bijusi bērna invalīda kopšanas pabalsts.

Jau no Valsts sociālo pabalstu likuma spēkā stāšanās dienas – 2003.gada 1.janvāra, ja ģimenes valsts pabalsts piešķirts par bērnu invalīdu, pie tā tiek izmaksāta piemaksa. Pētot tiesisko regulējumu un tajā veiktās izmaiņas, konstatējams, ka Valsts sociālo pabalstu likuma 6.pantā 2013.gadā nav veikti grozījumi. Grozījumi 2013.gadā ir veikti noteikumos Nr. 1517, taču ar tiem nav tikušas veiktas nekādas darbības, kas ietekmētu pabalsta un piemaksas statusu.

[11] Ievērojot minēto, apgabaltiesas spriedums ir tiesisks un pamatots, bet pieteicēja kasācijas sūdzības argumenti nav pamats apgabaltiesas sprieduma atcelšanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta pirmās daļas 1.punktu un 351.pantu, Augstākā tiesa

n o s p r i e d a :

atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 22.decembra spriedumu, bet /pers. B/ kasācijas sūdzību noraidīt.
Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese I.Skultāne

Tiesnese A.Kovaļevska

Tiesnese V.Krūmiņa